

ISSN 1999-4214 (print)
ISSN 2957-5095 (online)

ЕУРАЗИЯ ГУМАНИТАРЛЫҚ ИНСТИТУТЫНЫҢ
ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

ЕВРАЗИЙСКОГО
ГУМАНИТАРНОГО
ИНСТИТУТА

BULLETIN

OF THE EURASIAN HUMANITIES
INSTITUTE

№ 2/2022

Жылына 4 рет шығады
2001 ж. шыға бастаған

Выходит 4 раза в год
Начал издаваться с 2001 г.

Published 4 times a year
Began to be published in 2001

Нұр-Сұлтан, 2022

Нур-Султан, 2022

Nur-Sultan, 2022

Бас редакторы **Дауренбекова Л.Н.**
Еуразия гуманитарлық институтының доценті, филология ғылымдарының кандидаты, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Жауапты редактор **Алимбаев А.Е.**
*Еуразия гуманитарлық институтының доценті, философия докторы (PhD)
Нұр-Сұлтан, Қазақстан*

Редакция алқасы

- Аймұхамбет Ж.Ә.** филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
- Ақтаева К.** филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Мицкевич атындағы Польша университеті, Познань, Польша.
- Әбсадық А.А.** филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
- Бредихин С.Н.** филология ғылымдарының докторы, профессор, Солтүстік Кавказ федералды университеті, Ставрополь, РФ
- Гайнуллина Ф.А.** филология ғылымдарының кандидаты, доцент Ә. Бөкейхан атындағы университеті, Семей, Қазақстан
- Ермекова Т.Н.** филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан
- Есиркепова К.Қ.** филология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
- Жүсіпов Н.Қ.** филология ғылымдарының докторы, профессор, Торайғыров университеті, Павлодар, Қазақстан
- Курбанова М.М.** филология ғылымдарының докторы, профессор, Алишер Навои атындағы Ташкент мемлекеттік өзбек тілі мен әдебиеті университеті, Ташкент, Өзбекстан
- Қамзабек Д.** ҚР ҰҒА академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
- Құрышжан Ә.** филология ғылымдарының кандидаты, профессор, Ханкук шетелтану университеті, Сеул, Оңтүстік Корея
- Онер М.** философия докторы (PhD), профессор, Эгей университеті, Измир, Туркия
- Пименова М.В.** филология ғылымдарының докторы, профессор, Шет ел тілдері институты, Санкт-Петербург, РФ
- Сайфулина Ф.С.** филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазан федералды университеті, Қазан, Татарстан, РФ

*Редакцияның мекенжайы: 010009, Нұр-Сұлтан қ., Жұмбаев даңғ., 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; E-mail: eagi.vestnik@gmail.com, Сайт: ojs.egi.kz*

Еуразия гуманитарлық институтының Хабаршысы.
Меншіктенуші: «Еуразия гуманитарлық институты»
Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі Ақпарат комитетінде қайта есепке қойылды.
Тіркеу № KZ92VPY00046970 17.03.2022
Басуға 05.07.2022ж. қол қойылды. Пішімі 60*84 1\8. Қағаз офсеттік Көлемі. БТ.
Таралымы 200 дана. Бағасы келісім бойынша. Тапсырыс № 89
«Ақтаев У.Е.» баспасында басылып шықты

Главный редактор **Дауренбекова Л.Н.**
Кандидат филологических наук, доцент Евразийского гуманитарного института,
Нур-Султан, Казахстан

Ответственный редактор **Алимбаев А.Е.**
Доктор философии (PhD), доцент Евразийского гуманитарного института,
Нур-Султан, Казахстан

Редакционная коллегия

- Аймухамбет Ж.А.** доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан
- Актаева К.** доктор филологических наук, профессор, университет имени Адама Мицкевича, Познань, Польша.
- Абсадық А.А.** доктор филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, Костанай, Казахстан
- Бредихин С.Н.** доктор филологических наук, профессор, Северо-Кавказский федеральный университет, Ставрополь, РФ
- Гайнуллина Ф.А.** кандидат филологических наук, доцент университет имени А. Бокейхана, Семей, Казахстан
- Ермекова Т.Н.** доктор филологических наук, профессор, Казахский национальный женский педагогический университет, Алматы, Казахстан
- Есиркепова К.К.** кандидат филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, Костанай, Казахстан
- Жусипов Н.К.** доктор филологических наук, профессор, Торайгыров университет, Павлодар, Казахстан
- Курбанова М.М.** доктор филологических наук, профессор, Ташкентский государственный университет узбекского языка и литературы им. Алишера Навои, Ташкент, Узбекистан
- Камзабек Д.** академик НАН РК, доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан
- Курышжан А.** кандидат филологических наук, профессор, Университет иностранных языков Ханкук, Сеул, Южная Корея
- Онер М.** доктор философии (PhD), профессор, Эгейский университет, Измир, Турция
- Пименова М.В.** доктор филологических наук, профессор, Институт иностранных языков, Санкт-Петербург, РФ
- Сайфулина Ф.С.** доктор филологических наук, профессор, Казанский федеральный университет, Казань, Татарстан, РФ

Адрес редакции: 010009, г. Нур-Султан., пр. Жумабаева, 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; E-mail: eagi.vestnik@gmail.com, Сайт: ojs.egi.kz

Вестник Евразийского гуманитарного института.
Собственник: «Евразийский гуманитарный институт».
Министерством информации и общественного развития Республики Казахстан Комитет информации постановлено на
переучет № KZ92VPY00046970 17.03.2022
Подписано в печать 05.07.2022ж. Формат 60*84 1\8. Бум. Типогр.
Тираж 200. Цена согласовано. Заказ № 89
Напечатано в издательстве «У.Е. Актаева»

Chief Editor **Daurenbekova L.N.**
*Candidate of Philological Science, Associate Professor of the Eurasian Humanities
Institute, Nur-Sultan, Kazakhstan*

Editor-in-Chief **Alimbayev A.E.**
*Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor of the Eurasian Humanities Institute,
Nur-Sultan, Kazakhstan*

Editorial Board

- Aimuhambet Zh.A.** Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan
- Aktayeva K.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Poznan Adam Mitskevich University, Poznan, Poland
- Absadyk A.A.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
- Bredikhin S.N.** Doctor of Philological Sciences, Professor, North-Caucasus Federal University, Stavropol, RF
- Гайнуллина Ф.А.** Candidate of Philological Sciences, Associate Professor Alikhan Bokeikhan University, Semey, Kazakhstan
- Yermekova T.N.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Kaz. National Women's Pedagogical University. Almaty, Kazakhstan
- Yesirkepova K.K.** Candidate of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
- Zhusipov N.K.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Toraighyrov University, Pavlodar, Kazakhstan
- Kurbanova M.M.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoyi, Tashkent, Uzbekistan
- Kamzabek D.** Academician of NAS RK, Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan
- Kuryshzhan A.** Candidate of Philological Sciences, Professor, Hankuk University of Foreign Studies Seoul Korea
- Oner M.** Doctor of Philological (PhD), Professor, Aegean University, Izmir, Turkey
- Pimenova M.V.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Foreign Languages Institute, St-Petersburg, RF
- Seifullina F.S.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Kazan Federal University, Kazan, Tatarstan, RF

*Editorial address: 010009, Nur-Sultan., 4, Prospect Zhumabayev
Tel/Fax: (7172) 561 933; E-mail: eagi.vestnik@gmail.com, Caum: ojs.egi.kz*

Bulletin of the Eurasian Humanities Institute. Series -PHILOLOGY

Owner: «Eurasian Humanities Institute».

The Ministry of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan Information Committee decided to re-register No. KZ92VPY00046970 17.03.2022

Signed for printing 05.07.2022 Format 60 * 84 1 \ 8. Paper. Printing house

Circulation 200. Price agreed. Order No. 89

Printed in the publishing house of «U.E. Aktaev»

МАЗМҰНЫ-СОДЕРЖАНИЕ-CONTENTS

ТІЛ БІЛІМІ – ЯЗЫКОЗНАНИЕ – LINGUISTICS

Бекенова Г.	Солтүстік өңір гидронимдерінің типологиясы.....	6
Нұрдәулетова Б.И.	Көркем мәтіннің семантикалық кеңістігі (жыраулар поэзиясы мәтіні негізінде).....	15
Сағидолда Г., Жамбулова Қ.Қ.	Түркі лексикографиясының теориялық-методологиялық негіздері.....	28
Шоқабаева С.С., Нұрбанова А.Қ.	Қазіргі қазақ тіліндегі «көк» сөзінің сөзжасамдық әлеуеті.....	37

ӘДЕБИЕТТАНУ – ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ – LITERATURE STUDIES

Abdigapparova ZH.ZH.	Literary studies of Rakhmankul Berdibay and a legend of Kozkaman.....	50
Дәуренбекова Л.Н. Батан С.	Абай Құнанбайұлы – мысал жанрын аудару шебері.....	59
Нұрман Б., Маулан М.	«Қорқыт ата кітабы» үшінші нұсқасының ерекшелігі.....	69
Оспанов С.О., Мырзағалиева К.М., Алимбаев А.Е.	Абайды ардақтау Торғай бойында Ахметтен басталған.....	78

ТІЛ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ – МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ – METHODOLOGY OF TEACHING LANGUAGE AND LITERATURE

Курышжан А.	Об опыте подготовки аутентичных учебных материалов при обучении казахскому языку как иностранному в системе перевернутого обучения.....	86
Шормакова А.Б.	Қошке Кемеңгерұлының «жат тілді» оқыту әдісі.....	98

Л.Н. ДӘУРЕНБЕКОВА¹ С. БАТАН² Еуразия гуманитарлық институты, Нұр-Сұлтан, Қазақстан^{1,2}
(e-mail: daurenbekova.laura@mail.ru¹, sunkarbekbatan@gmail.com²)**АБАЙ ҚҰНАНБАЙҰЛЫ – МЫСАЛ ЖАНРЫН АУДАРУ ШЕБЕРІ**

Аңдатпа. Мақалада әлем әдебиетінің ұлы классиктері Шиллер, Гете, Байрон, А. Пушкин, И. Бунин, М. Лермонтов, И. Крылов, А. Мицкеевич туындыларын қазақ тіліне аударып, ұлттық әдебиетімізде көркем аударманы қалыптастыруға үлес қосқан Абай Құнанбайұлының мысал жанрын аударудағы шеберлігі қарастырылады. Абайдың И. Крылов мысалында берілген даналық ойлардың ұғымын сезіне отырып, өзінің төл шығармасындай аударуға күш салатыны талдаулар арқылы көрсетіледі. И. Крылов мысалдарында берілген даналық ойлардың ұғымын сезіне отырып, өзінің төл шығармасындай аударуға күш салатыны көрсетіліп, әр мысалының соңындағы ғибратты ой-тұжырымдары талдаулар арқылы беріледі. Сондай-ақ, түпнұсқа мәтіндері мен көркем аударма мәтіндерін салыстыру, түсіндіру, топтау және мәтіндік талдау әдістері қолданыла отырып, ақынның аударма арқылы орыс әдебиетінен қандай пайдалы өнеге алғандығы, оны өз шығармашылығына қолдана білгендігі айтылады.

Абай аудармаларында қолданылған трансформациялар: генерализация, конкретизация, антонимдік т.б. тәсілдер анықталынады. Көркем аудармамен айналысудағы А. Құнанбайұлының мақсаты айқындалынады. Сондай-ақ, мысал – әлем әдебиетіндегі көне жанрлардың бірі екендігі, кез келген мысал оқырманға ғибратты ой айтуды көздейтіні мысалдармен сараланады. Мысалдың шығуы, дамуы грек халқының ақыны Эзоп есімімен тығыз байланысты екені де айтылады.

Түйін сөздер: Абай, мысал жанры, аударма, ақын, тұжырым, әдебиет.

Кіріспе. Ежелгі дәуірден бүгінгі күнге дейін өзектілігін жоғалтпаған Эзоп мысалдары ХІІІ ғасырдан бастап әлем әдебиетіне аударыла бастады. Эзоптан бастау алған мысал жанры, қазақ әдебиетіне И. Крылов арқылы тарады деуге негіз бар. 1890 жылдары «Дала уалаяты» газетінде И. Крыловтың мысалдары қазақ тіліне аударылып көбірек жарияланған екен. Демек, қазақ әдебиетінде мысал жанрын аудару дәстүрі ХІХ ғасырдың екінші жартысынан А. Құнанбайұлы, Ы. Алтынсарин, А. Байтұрсынұлы, Б. Өтетілеуов, С. Көбеев т.б. аудармаларынан бастау алады деп айта аламыз. Аталған жанрға қатысты әдебиет теориясында дәйекті тұжырымдар да бар.

«Мысал-эпостық шығармалардың ішіндегі ең қысқа түрі. Әрқашан сатиралық сипатты, көбіне аң, хайуанат, кейде зат түрлері жазылады да сол арқылы адам бойындағы мін, әлеуметтік ортадағы кемшілік, күлкіге, келекейге, мазаққа айналдырып, сықақпен саналады. Мазмұны бүкпелі болғанымен, идеясыз, астарсыз, ашық, тура, тілі мірдің оғындай өткір, шымшыма, шымыр келеді» [1, 15]- дейді академик З. Қабдолов.

Өлеңмен берілетін тағылымды ойды астарлап жеткізуді мақсат ететін мысал жанрының тақырыбы әртүрлі. Сюжеттерінің кейіпкерлері адамдар, құстар, жан-жануарлар, өсімдіктер болып келеді. Жан-жануарларға тіл бітіп, диалог тәсілімен қоғамдағы өзекті мәселелерді қозғайды. Әсіресе, адам мінезіндегі екіжүзділік, жалқаулық, арсыздық т.б. жаман әдеттер жануарлардың образымен беріліп, әшкереленеді.

Әдістеме және зерттеу әдістері. ХХ ғасыр басында орыс әдебиетіндегі мысал

жанрының көрнекті үлгілері қазақ тіліне аударылып, әдебиеттің дамуына ықпал етті. Әсіресе, қазақ ағартушылары И. Крыловтың мысалдары арқылы ұлттың сана сезіміне әсер етіп, ғибрат алуды ұсынды. Белгілі жазушы И.С. Тургенев: С самого детства Крылов всю свою жизнь был типичнейшим русским человеком: его образ мышления, взгляды, чувства и всеего писания были истинно русскими, и можно сказать без всякого преувеличения, что иностранец, основательно изучивший басни Крылова, будет иметь более ясное представление о русском национальном характере, чем если прочитает множество сочинении, трактующих об этом предмете» [2] деген екен. Десек те, И. Крылов мысалдарынан орыс халқының ұлттық болмысы ғана емес, жалпы адамзат үшін тәлім-тәрбиелік маңызы бар сюжеттерді байқаймыз. И. Крыловтан С. Көбеев 37 мысал аударып «Үлгілі тәржіме», А. Байтұрсынов 40 мысал аударып «Қырық мысал», Б. Өтетілеуов 15 мысал аударып «Жиған-терген» деп жеке кітап етіп бастыруынан мысалдардың қазақ халқы үшін маңызды болғанын пайымдаймыз. Бір қызығы И. Крыловтың бір мысалы қазақ тіліне бірнеше рет аударылған. Түпнұсқа өлең түрінде берілсе де, аудармашылар қарасөз түрінде де, өлең түрінде де әр түрлі тәсілмен беріп отырады. И. Крыловтың мысал өлеңдерінің формасын өзгертсе де, негізгі идеясына нұсқан келтірмейді.

Біздің қарастыратынымыз Абай Құнанбайұлының И. Крыловтан аударған мысалдарының ерекшеліктері. Абайдың қай аудармасын алып қарасақта, шығармашылық еркіндікті байқаймыз. Оқырманның түсінігіне бейімдеп, өзінің айтпақ ойын қосып мысалды дамытып береді. Академик З. Ахметов: «Абай орысша мысалдың тексін дәлме-дәл аударуды мақсат етпеген, негізінен оқиға желісін сақтай отырып, мысалдағы жай-жағдайларды қазақ өміріне, ұғым-түсінігіне, ойлау, сөйлеу ерекшелігіне жанастырып, өзінше бейнелеуге ұмтылған» деп талдау жасайды [3, 68]. Абай аударма арқылы қазақ әдебиетін рухани құндылықтармен толықтырды.

Жалпы, Абай әлем әдебиетінің классиктері: Шиллер, Гете, Байрон, А. Мицкевич, А. Пушкин, И. Бунин, М. Лермонтов, И. Крылов туындыларын орыс тілі арқылы қазақ тілінде сөйлетті. Яғни, қазақ әдебиетінде көркем аударманың қалыптасуына ықпал етті деуге негіз бар.

Абай аудармалары отандық ғылымда әртүрлі деңгейде қарастырылғанымен, мысал жанрының аудармасы жүйелі түрде зерттелмеді. Жалпы, отандық ғылымда қазақ поэзиясының классигі Абайдың көркем аудармадағы ізденістері, ерекшелігі зерттеліп талданғанымен мысал жанрының аудармасы заманауи аударматану ғылымында жүйелі қарастырылмады.

Зерттеу жұмысын жүргізу барысында түпнұсқа мәтіндері мен көркем аударма мәтіндерін салыстыру, түсіндіру, топтау және мәтіндік талдау әдістері қолданылды. Абайдың аудармашылық өнеріне ғылыми талдау жасалынып, оның аударма арқылы орыс әдебиетінен қандай пайдалы өнеге алғандығы, оны өз шығармашылығына қолдана білгендігі айтылады. Мысал аудармасындағы Абайдың ізденісін, әр сөздің эквивалентін аударма тілден сәйкестігін табу шеберлігі, жалпы аудару тәсілдері сарыстырмалы - компаративистік тұрғыдан қарастырылады. Аударма барысында қолданған трансформациялық әдістері аударма теориясының қағидалары негізінде айқындалады.

Талқылау мен бақылау. Абай Құнанбайұлының И. Крылов мысалдарын еркін аударып, арасына өз идеяларын, көзқарасын қосып, қазақ психологиясына, болмысына қарай бейімдеуді мақсат еткен. «Мысалдың артықшылығы, алдымен, олардың поэзиялық қуат-күшінен, тұспал бейнелер арқылы сан алуан адамдардың мінез-кұлқын, әс-әрекетін аңдатып, айқын көзге елестетіп, сол арқылы қоғамдық өмірдің шындығын, қайшылықтарын терең ашып бере алатын мол мүмкіндігінен іздесе керек» [4, 87] – дейді Абайтанушы, профессор З. Ахметов. Абай өзінің төл туындыларымен ғана емес, тәржіме арқылы да адамзатты адамгершілікке, еңбекқорлыққа үндейді. Мәселен, И. Крыловтан аударған «Шегіртке мен құмырсқа» мысалында «қыстың камын жаз ойла» идеясын жеткізсе, «Есек пен бұлбұл» мысалында біліксіз сыншының сынын көрсетіп, «сын - шын болсын» ұстанымын жеткізген. Байқап отырсақ Абайдың тәржімаларының астарында үлкен мән жатыр. Абай мысал жанрының шебері И. Крыловтың өлеңдерін аударып, сатира

тілімен негізгі ойды шебер жеткізе білген. Ақын Крыловтың «Стрекоза и муравей» тақырыбын «Инелік пен құмырқа» деп бермей, «Шегіртке мен құмырсақ» деп атауды жөн көреді. Абай өлеңнің поэтикалық мазмұнын ашу үшін, инеліктен қарағанда ыршып жүретін шегірткенің болмысына сәйкес инелікке қарама-қарсы образды алып, антонимдік аударма жасаған. Негізінде антонимдік аударма, аударма теориясында қолданылатын ұтымды тәсіл екенін осы мысал тәржімасынан байқаймыз.

«Шегіртке мен құмырсақ» мысалында құмырсақаны шегірткемен қатар ала отырып, құмырсақаның еңбекқорлығы, шегірткенің ертеңгісін ойламайтын жалқаулығы суреттелген.

Түпнұсқасында шегірткенің секіріп жүріп, жаздың өтіп бара жатқандығын, қыстың келгенін байқамай қалғандығы айтылады. Тәржімасында Абай түпнұсқасын сөзбе-сөз бермей, шегірткені орыс тіліндегідей «секіргіш» демей, бейнелі түрде шегіртке образын ашып ыршып жүріп ән салатынын, «шырылдауық» деп бейнелейді. Сайран салып, қызық қуып жүріп жаздың қалай өтіп кеткенін байқамай қалғандығын яғни, себебін анықтап жеткізеді.

Помертвело чисто поле,
Нет уж дней тех светлых боле,
Как под каждым ей листком
Был готов и стол и дом [5, 102].

Жаз күндеріндей емес, дала өлі. Жазда әр жапырақтың асты үй болып, дастарханда дайын болып тұрушы еді. Енді ол күндер жоқ. Бұл шумақ шегірткенің жағдайының қиындағанын білдіріп тұр. Бұл шумақты Абай нақтылап:

Жаздыкүні жапырақтың
Бірінде тамақ, бірінде үй,
Жапырақ кетті, жаз кетті,
Күз болған соң кетті күй – деп берген [6, 25].

Түпнұсқада күздің келгені астарлы түрде берілсе, аудармадан нақтылау әдісін байқаймыз. Абай «күз болған соң кетті күй» деп өз жанынан сөз қосып, қазақ ұғымына түсінікті етіп, еркін жеткізген. Келесі шумақтардың аудармасынан трансформация тәсіліндегі ұлғайту әдісін байқаймыз. «Абай аудармаларында жалпы мазмұнын өз сөзі, өз ұғымынша әдемілеп айтып береді. Солардың үлгісін ғана алып, өзінше жазады. Бірақ, жалпы сарыны, ізі сақталынады. Кейде өз жанынан сурет, баяндаулар қосып, кейбір жерлерін тастап кетеді» [7, 93] – деп пікір білдірген екен академик, Қ. Жұмалиев. Абай өзінше жазса да, автор идеясынан ауытқымайды. Абайдың аудармадағы ұстанымы автордың астарлы ойын жұмбақтамай оқырманға нақтылап жеткізу. Нақты беру үшін сөз қосу, мағынаны дамыту келесі шумақтардан да байқалады.

Все прошло: с зимой холодной
Нужда, голод настает,
Стрекоза уж не поет,
И кому же в ум пойдет
На желудок петь голодный!

И. Крылов «все прошло...» [8, 67] - деп бір тіркеспен ғана шегірткенің жағдайының қиындағанын білдіреді де, қарны аш болса, ән салып, сауық құруға шамасының болмайтынын бес жолға сыйғызып берген. Ал, Абай осы бес жолды он жолға айналдырады. Яғни, түпнұсқа сөздерін дәл аударып, сірестірмей шығармашылық еркіндікпен шегірткенің мүшкіл халін шеберлікпен бейнелейді.

Жылы жаз жоқ, тамақ жоқ,
Өкінгеннен не пайда?
Суыққа тоңған, қарны ашқан
Ойын қайда, ән қайда?
Оныменен тұрмады,
Қар көрінді, қыс болды.

Сауықшыл сорлы бүкшиді,
Тым-ақ қиын іс болды.
Секіру қайда, сүрініп,
Қабағын қайғы жабады [9, 56].

Байқап отырғанымыздай, бұл шумақта түпнұсқада жоқ сөздерді кездестіреміз. Шегірткенің құмырсақаға барып жалынғаны түпнұсқада:

Злой тоской удручена,
К муравью ползет она – деп екі сөйлеммен берілсе, аудармада жәй құмырсақаға барды демей, нақтылай:

Саламда жатып дән жиған
Құмырсақаны іздеп табады.
Селкілдеп келіп жығылды
Аяғына бас ұра.

Салам дегеніміз: «Шөп-шаламның үйіндісі, илеу» [8, 62]. Демек, Абай жаздай еңбектенген, қысқа сақадай сай болған құмырсақа екенін анықтап беруді мақсат еткен. Сондай-ақ, қарны ашқан шегірткенің бейнесін селкілдеп, аяққа жығылғанын суреттеп көрсетеді. Ары қарай шегірткенің құмырсақаға жалынғанын орыс тілінде:

«Не оставь меня, кум милый!
Дай ты мне собраться с силой
И до вешних только дней
Прокорми и обогрей!»
Абай аудармасы:

Қарағым жылыт, тамақ бер,
Жаз шыққанша асыра!

Бұл шумақтан аударма трансформациясындағы қысқарту әдісін байқаймыз. Түпнұсқадағы шегірткенің өмір сүруге шамасының жоқтығынан, күш жинағанша құмырсақаның қасында қалуға мүрсат сұрағаны, тамақ беріп, бойын жылытып қыстан аман-есен шығуын өтініп сұрағаны айтылған. Ал, Абай төрт жолды екі жолға сыйғызып, қысқа ғана «жаз шыққанша асыра» деген жолмен-ақ, басты айтпақ ойды білдіреді. Түпнұсқада шегірткеніңәннен басы айналып жүргендігі айтылса, аудармада түпнұсқаға жуықтатылып, әннен қолы тимегендігі айтылады.

«А, так ты...» - «Я без души
Лето целое все пела», -
«Ты все пела? Это дело:

Так поди же, попляши!» -деп әнінді айып, сайран салып жүре бер деп аяқталса, аудармада:

Қайтсін қолы тимепті,
Өлеңші, әнші, есіл ер!
Ала жаздай ән салсаң,

Селкілде де, билей бер! – деп жол қосу арқылы мағынаны ұлғайтып, өлеңнің концепсиясын әсерлі жеткізе білген.

Жалпы, «Крылов мысалдарын аударғанда мысал моралін өзгертіп, соңғы жолдарын және басқа сентенцияларын қайта қарап, жасап қазақтар түсінігіне ыңғайлаған» [9, 87]. Абай кез келген шығарманы аудармай мысал жанрының атасы болып есептелетін Крыловтың өлеңдерін аударып отырып, мысқыл, әжуалардың астарын қазақ қоғамына жеткізе білген. Абайдың шығармашылық еркіндікпен жасаған аудармаларын қазіргі кезде де поэзия аудармасының классикалық үлгісіне жатқызамыз.

И. Крылов жан-жануарларға тіл бітіріп, диалог тәсілімен қоғамдағы өзекті мәселелерді қозғайды. Әсіресе, адам мінезіндегі екіжүзділік, жалқаулық, арсыздық т.б. жаман әдеттер жануарлардың образымен беріліп, әшкереленеді. Қазақ тіліне аударылған мысалдардың ерекшелігі түпнұсқа авторының айтпақ болған идеясы мысал соңында тұжырым болып берілетіндігінде. Аудармадағы тұжырым дегеніміз – аудармашы шығарманың идеясын

түсініп, мысалдан ой түйдірту мақсатында ұлғайтып өз жанынан шумақ қосады. Мәселен, И. Крыловтың «Есек пен бұлбұл» мысалында бұлбұлды көрген есек оның таланты туралы көп естігенін айтып, ән айтуын өтінеді. Бұлбұл есектің өтінішін қабыл алады. Құстың керемет дауысын естіп, барлық тіршілік иелері бұлбұлдың әнін сүйсіне тыңдайды. Әнін айтып болған бұлбұл есекке қарап, бағасын сұрайды. Есек болса, «жаман емес, бірақ әтештен де үйренгеніңіз дұрыс-ау» дейді. Есекке ренжіген бұлбұл ұшып кетеді. Бұл мысалдың мағынасы тереңде, автор әділ бағалау, сынды дұрыс айта білу керек екенін есектің сөзі арқылы жеткізеді. Абай осы мысалдың соңына:

Демеймін жұрт мақтасын,
Я жақсын, я жақпасын.

Сүйтсе де мұндай сыншыдан

Құдайым бізді сақтасын [10, 19] – деп түйінді тұжырым жасайды.

Абайдың И. Крыловтан аударған «Бақа мен өгіз» мысалын да өгізді көрген бақа «өгіздей дәу боламын» деп күшеніп, өзін-өзі қинап, қарнын қампитып жарылып өледі. Мысалдың мағынасы өзгеге еліктеп, «менде сондай болуым керек» деп әліңе қарамай жанталассаң мерт болуың мүмкін деген ойды білдіреді. Яғни, «әлін білмеген әлек» осы бақаның образына келіп тұр. Түпнұсқада өгізді көрген бақа оны қызғанып айналасындағы бақаларға менде сондай бола аламын» деп бірден күшенуге кіріседі. Ал, Абай аудармасында мысалды бастамас бұрын бір шумақ қосып,

Қарасаң, тым-ақ көп

Көре алмас іші тар.

Несі артық, бізден деп,

Салыспақ жұрт та бар [11, 49] – деп оқиғадан бұрын түсініктеме (комментарий) беріп кетеді.

Орыс тілінде:

«Смотри-ка, квакушка, что, буду ль я с него?» –

Подруге говорит. "Нет, кумушка, далеко!" –

«Гляди же, как теперь раздуюсь я широко.

Ну, каково? Пополнилась ли я?» - «Почти что ничего». –

«Ну, как теперь?» - «Все то ж». Пыхтела да пыхтела

И кончила моя затейница на том,

Что, не сравнившись с Волом,

С натуги лопнула - и околела [8, 96] – деп, қысқа ғана қайырса, қазақ тілінде түпнұсқадағы бір сөйлем бір шумаққа ұлғайтылады. Аудармашы И. Крылов мысалын негізге ала отырып, адамдарда болатын іш тарлық, қызғаныш, көре алмаушылықтың соңы немен аяқталатынын мысал арқылы көрсеткісі келген.

Қасындағы жолдасқа

«Қарашы,- деді,- сен бізге!

Қиын ба екен үлкею,

Жеткем жоқ па өгізге?»

«Ісіндің, кебіндің,

Сонда да не пайда?

Түрі жат өгіздің,

Сен қайда, ол қайда?»

Күшенді кеп кіжініп,

Келгенінше шамасы,

«Өстім ғой»- деп ісініп,

Дейді: «енді бір қарашы!»

Қарады да,- «Дәнеме

Болған жоқ қой, қой!» – деді.

Қызып алған антұрған

Айтқан сөзге көнбеді.

Ыңқыл қағып, тыпырлап,

Күшенді де, бөртінді.

Іш жарылды сытырлап.

Мақтанам деп өзі өлді

Байқап отырғанымыздай, мысал қазақ тілінде бақаның қылықтары жеңіл тілмен, нақты берілген. И. Крылов мысалдың соңғы жолында өз тұжырымын былай береді:

Пример такой на свете не один:

И диво ли, когда жить хочет мещанин,

Как именитый гражданин,

А сошка мелкая, как знатный дворянин – деп атақты, белгілі дворяндардай боламын деп әліне қарамасаң, сәтсіздікке ұшырап қаларсың деген ойды сарказммен береді. Ал, Абай тұжырымында

Таласпа, жаным-ай,

Қолыңнан келмеске.

Болаарсың бақадай,

Көп түссең егеске – деп берілген. Демек, Абай қолдан келмеске ұмтыламын деп, бақаның күйін кешерсің дегенді айтып, ескертеді. Сондай-ақ, осы мысал аудармасында антонимдік аударма кездеседі. Мәселен, И.Крыловта бақа өгізді көк майса жерде кездесе, аудармада екеуі бұлақ басында кездесіп қалады. Демек, Абай түпнұсқаны жолма-жол, сөзбе-сөз аударуды мақсат етпей, негізгі ойды алып, шығармашылық еркіндікпен интерпретациялайды.

Әдебиет теориясында берілетін аллегория тәсілі көбінесе мысал жанрында кездеседі. Жоғарыдағы мысал аудармаларында да бұл тәсіл сақталынып жоғары деңгейде берілген. «Аллегория (көне грекше: allēgoria – пернелеп айту), пернелеу – оқырманның не көрерменнің санасына, қиялына ерекше әсер ететіндей, образ жасаудың бейнелеуші құралы, көркемдік тәсіл [12, 54]. Түлкі – қулық, арыстан – зорлық, қасқыр – қастық, қоян – су жүректік, есек – ақымақтық, аққу – адалдық, махаббат т.б. түрінде бейнеленетін персонаждарда адамдарға тән мінез пернелеп айтылса да, бірден санаға, қиялға әсер етіп, көз алдына елестейді. Әлемдік сөз өнерінде ғасырлар бойы қалыптасқан типология ортақ бейнелер астарлау арқылы беріледі. Десек те, мысал жанрының түпнұсқасында жан-жануарлар арқылы астарлап берілетін тұстар, аудармада аудармашылар ашық түрде, тұжырыммен нақты беруді мақсат етеді.

В 1805 г. писатель показывает самому знаменитому баснописцу страны И.И. Дмитриеву свой вариант перевода с французского басен Лафонтена. Дмитриев отнесся с восторгом к текстам Крылова и настойчиво убеждал его, что сочинение оригинальных текстов и перевод уже существующих и есть его призвание [13].

Нәтижелер. Қазақтың ұлы ағартушылары орыс халқының демократияшыл мәдениетінен үлгі алып, аударма тарихының қалыптасуына ықпал етті. Халық мәдениетін көтеру үшін көркем аударма жұмыстарымен айналысты. Аударма арқылы халықтың санасын оятып, ой-өрісін кеңейтуге ат салысты. Ақын, аудармашы Абай Құнанбайұлыда көркем аударманың бір ізге түсуіне айтарлықтай еңбек сіңірді. Поэзиялық шығарма, аударма шығарма болсын қай-қайсысын аударуда да ең алдымен түпнұсқа мәтініндегі әр сөзге баламаның сәйкес, үйлес келуіне мән беру керектігін басты орынға қояды. Ол үшін көркем аударма жасауда ең алдымен көркемдік логикаға сүйенуді мақсат ететіндігін байқауға болады. Аудармашының логикасы мықты болса алдымен мәтінді қабылдап, түпнұсқадағы белгілі бір сөзді қазақшалағанда онымен ұғымдас, мәндес келетін бар сөздерді саралап, солардың ішінен нақ сол қалыпқа, көрініске жазушының бейнелеп отырған өмір көрінісін дәл беру үшін: күрделі балама, жәй балама, макробалама, гипербаламаларды дәл тауып, сөйлем құрылысына қарай дәл сәйкескестендіре алады.

Аударма туынды өз деңгейінде болуы – тілдің нәрлілігі, құнарлығы, бейнелілігіне байланысты болатынын, сондықтан да аудармашылар тіл заңдылығын, сөз қолданысын

білуі шарт екенін айта келе Т. Әлімқұлов: «Көркем аудармада контекстер мен подтекстерді аса нәзік, аса терең түсінген, тілі бай, эквиваленті өте бай, өте ұтымды, ұғымды, нәрлі Абайдан үйренгеніміз жөн. Абай тәжірбиесі нағыз көркем творчестволық аударма» – деп, аудармашыларға Абайды үлгі тұтып, аудармаға қатысты мақалаларында қайта-қайта айналып соғып отырады. Абай негізінде үш түрлі тәсіл қолданған. Біріншісі – түпнұсқаны дәлме-дәл аудару. Екіншісі – түпнұсқаның төркініне сайма-сай эквивалент табу. Үшіншісі – өз мүддесіне, өз арманына жалпы қазақ топырағына бейімдеу. Осының алғашқы екеуі бүгінгі аудармашы үшін ғибрат, үлгі. Соңғысы аудармадан гөрі творчестволық еліктеуге жуық» [14, 23] – дейді Абайтанушы Т.Әлімқұлов. Абайдың мысал аудармаларын оқи отырып, өзіміздің төл әдебиетімізді оқып отырғандай сезінеміз. Себебі, тілі жеңіл, тартымды оқылады.

«Абай орыстың Крылов, Пушкин, Лермонтов сияқты ұлы жазушыларының шығармаларын аударып отырып, олардан рухани нәр алды, өлең жазу шеберлігін, сөз саптаудың, ойды бейнелеп айтудың асқақ та нәзік үлгілерін үйренді. Қазақтың өлең үлгілерінде Абай арқылы енген қанша жаңалықтар бар дейтін болса, солардың бәрінің арғы негізінде орыс поэзиясының, аударма өнерінің ықпалы жатыр» [15, 41]. Абайдың аудармашылығы жөнінде жазылған еңбектер қаншалықты көп десек те, оның мысал аудармалары әлі толық зерттеліп болған жоқ. Жазылған еңбектердің көпшілігі оның орыс әдебиетінен үйренуде аударманың құрал еткендігі, белгілі бір шығарманы аударуға қандай жағдайлардың себеп болғандығы, қай өлеңнің қай автордан алынғандығы жайында ғана сөз болады. Ал негізгі мәселе Абай аудармаларының шеберлігі аударма теориясы тұрғысынан терең қарастырылған жоқ. Бұл аударматанушылардың алдында тұрған өзекті мәселе болмақ.

«In general, Abay Kunanbayuly pursued an educational path, encouraging young people to live their life and pursue education and science. He explained in detail the best ideas of the great Russian educators of XIX century, translated their works into Kazakh. He not only translated, but also contributed to the development of Kazakh literature and brought a new direction» [16, 191].

Жастарға үлгі болу үшін, Абай кез келген шығарманы аудармай мысал жанрының атасы болып есептелетін Крыловтың өлеңдерін аударып отырып, мысқыл, әжуалардың астарын қазақ қоғамына жеткізе білген. Абайдың шығармашылық еркіндікпен жасаған аудармаларын қазіргі кезде де поэзия аудармасының классикалық үлгісіне жатқызамыз.

Қорытынды. Қазіргі өркениет заманында әлем халықтарының ұлы тұлғаларын аударма арқылы таныту қажеттілігі барған сайын артып келеді десек, ол ең алдымен аудармашылардың еңбегі арқылы жүзеге асып отыр. Яғни, аудармашы бір ел әдебиеті мен екінші ел әдебиетінің арасындағы рухани дәнекер. Десек те, әдебиеттің ішкі байланысын нығайтатын аудармашы түпнұсқаны басқа тілді мәдени ортада таныстыру үшін аудармашыға қойылатын талаптарды орындауы тиіс. Аталған мақалада Абайдың И.Крыловтан аударған мысалдары бүгінгі күн талғам-таразысы тұрғысынан бағаланып, көркем аударма әдебиеттердің ішкі байланысын жақындастыра түсетін маңызды сала екені ғылыми тұрғыда дәлелденіп, аударманы талдау мен бағалаудың өзекті мәселелеріне назар аударылады. Сондай-ақ, Абайдың аудармадағы іс-тәжірибесі қарастырыла отырып, мәтіндер арасындағы байланыстың ара-жігін ажыратуға, теориялық тұжырым айтуға, нақты қағидалар ұсынуға болатынына көз жеткізіледі.

Абайдың аударма еңбектері арқылы алғаш қазақ жеріне орыс мәдениетінің орыстың демократияшыл ой-пікірінің лебі есті, екі халықтың рухани жағынан жақындаса түсуіне септігін тигізді. Абай аудармаларына қойылатын талап та сол дәуірдің тұрғысынан, сол дәуірдегі әдеби тіл мен көркем ойдың даму дәрежесіне, халықтың мәдениеті мен сана-сезімінің жалпы деңгейіне қарай бейімделді.

Жалпы, И. Крылов аудармалары ғана емес, орыс әдебиетінен қазақ тіліне аударылған XIX ғасырдағы аударылған шығармалардың ерекшеліктері, оны интерпретациялаудың әдістері тереңдей зерттелуі керек.

- қазақ-орыс әдеби байланысы, өзара ынтымақтастығы, үндестігі аударма;

- шығармалардан да көрініп тұратындығы ескерілуі тиіс. Оның екі жақты тиімділігін саралап, ұсыныстар беру мақсатындағы халықаралық ғылыми симпозиумдар өткізу, дөңгелек үстелдер жұмысын ұйымдастыруды қамтамасыз ету.

Осындай жұмыстар атқарылғанда ғана қазақ аударма тарихының қалыптасу кезеңдері, қазақ-орыс халқының рухани достығының бастауы, аудармадағы дәстүр мен жаңашылдық жолдары айқындалар еді. Ең бастысы, көркем аударманың әдебиетті дамытудағы ықпалы зор.

Әдебиеттер

1. Қабдолов З. Сөз өнері. – Алматы: Қазақ университеті, 2002. – 344 б.
2. Алексеева И. Мастер басни.<http://elstudy.ru/>).
3. Ахметов З. Өлең сөздің теориясы. – Алматы: Жазушы, 1997. – 302 б.
4. Ахметов З. Абайдың ақындық әлемі. – Алматы: – Ана тілі, 1990. – 272 б.
5. Крылов И.А. Полное собрание сочинений. – М.: ОГИЗ, 1946. – 250 б.
6. Құнанбаев А. Шығармалар жинағы. – Алматы: Жазушы, 1998. – 254 б.
7. Жұмалиев Ө. Әдебиеттану.– Алматы: Жазушы, 1998. – 298 б
8. Мұқамедханов Қ. Көп томдық шығармалар жинағы. – Алматы: Алаш, 2005. – 352 б.
9. Тарақов Ә. Абайдың аудармашылық таланты. – Алматы: Қазақ университеті, 2008. – 258 б.
10. Құнанбаев. Аудармалар. – Алматы: Жалын, 2003. – 384 б.
11. Крылов И. Басни, стихи. – М.: Лен.изд, 1970. – 258 с.
12. Ахметов З. Әдебиеттану терминдер сөздігі.– Алматы: Ана тілі, 1998. – 383 б.
13. Зудеева Р. Первые басни Крылова. <https://biograf24.com/>).
14. Әлімқұлов Т. Жұмбақ жан. – Алматы: ҚМКӘБ, 1974. – 365 б.
15. Сатыбалдиев Ә. Сөз қазынасының кеншісі. – Астана: Аударма, 2008 – 326 б.
16. Daurenbekova L.N., Imanberdiyeva S.K., Translation and interpretation of Abay's politikal – social Lurics into Turkic languages. Университет Зулия / Венесуэла option // produccioncientificaluz.org/index.php/opcion/issue/vie w/2728

Л.Н. ДАУРЕНБЕКОВА, С. БАТАН

Евразийский гуманитарный институт, Нур-Султан, Казахстан

АБАЙ КУНАНБАЙУЛЫ КАК МАСТЕР ПЕРЕВОДОВ ПРОИЗВЕДЕНИЙ БАСЕННОГО ЖАНРА

Аннотация. В статье рассматривается переводческое мастерство Абая Кунанбайулы произведений классиков мировой литературы Шиллера, Гете, Байрона, А. Пушкина, И. Бунина, М. Лермонтова, И. Крылова, А. Мицкеевича. Работы Абая внесли вклад в формирование художественного перевода в национальной литературе. Анализ показывает, что Абай, осознавая концепцию мудрых мыслей, изложенных в баснях И. Крылова, создает свои собственные произведения. Как и в баснях Крылова в конце каждого произведения Абая есть мораль. Используя методы сравнения, интерпретации, группировки и текстового анализа оригинальных текстов и текстов художественного перевода, наглядно демонстрируются особенности русской литературы, которые Абай использует в своем творчестве. Определяются используемые в переводах Абая способы трансформации: генерализация, конкретизация, антонимизация и др. Раскрывается цель А. Кунанбайулы в деле художественного перевода. Басня-один из древнейших жанров в мировой литературе любая басня предполагает мораль. Также отмечается, что происхождение, развитие особенного жанра тесно связано с именем греческого поэта Эзопа.

Ключевые слова: Абай, жанр, басня, перевод, поэт, высказывание, литература.

L.N. DAURENBEKOVA, S.BATAN
Eurasian humanitarian Institute, Nur-Sultan, Kazakhstan

ABAI KUNANBAYULY AS A MASTER OF TRANSLATIONS OF WORKS OF THE FABLE GENRE

Abstract. The article deals with the skill of Abai Kunanbayuly in translating into Kazakh the works of the great classics of world literature: Schiller, Goethe, Byron, A. Pushkin, I. Bunin, M. Lermontov, I. Krylov, A. Mitskeevich, who contributed to the formation of literary translation in the national literature. The analysis shows that Abay, realizing the concept of wise thoughts set forth on the example of I. Krylov, makes efforts to translate his own works. I. I. In Krylov's fables, it is shown that wisdom, expressed in the awareness of the concept of thought, makes efforts to translate as its own work, and at the end of each example, edifying reasoning is given. Also, using the methods of comparison, interpretation, grouping and textual analysis of original texts and texts of literary translation, it is told about the useful art the poet received from the Russian literature through translation, and was able to apply it to his work. The methods of transformation used in the Abai translations are determined: generalization, concretization, antonymization, etc. The purpose of A. Kunanbayuly in the matter of literary translation is revealed. An example is one of the oldest genres in world literature, any example involves edifying reflection on the reader. It is also noted that the origin, development of the example is closely connected with the name of the Greek poet Aesop.

Keywords: Abay, genre, fable, translation, poet, saying, literature.

References

1. Qabdolov Z. Sözüneri. – Almaty: Qazaq universiteti, 2002. – 344 b.
2. Alekseeva İ. Master basni. <http://elstudy.ru/>.
3. Ahmetov Z. Öleñ sözdñ teorıasy. – Almaty: Jazuşy, 1997. – 302 b.
4. Ahmetov Z. Abaidyñ aqyndyq älemi. – Almaty: – Ana tılı, 1990. – 272 b.
5. Krylov İ.A. Polnoe obranie ochineni. – M.: OGİZ, 1946. – 250 b.
6. Qūnanbaev A. Şyğarmalarjınağy. – Almaty: Jazuşy, 1998. – 254 b.
7. Jūmaliev Ö. Ädebiettanu. – Almaty: Jazuşy, 1998. – 298 b.
8. Mūqamedhanov Q. Köptomdyqşyğarmalarjınağy. – Almaty: Alaş, 2005. – 352 b.
9. Taraqov Ä. Abaidyñ audarmaşylyqtalanty. – Almaty: Qazaquniversity, 2008. – 258 b.
10. Qūnanbaev. Audarmalar. – Almaty: Jalyn, 2003. – 384 b.
11. Krylov İ. Basni, stihi. – M: Len.izd. 1970. – 258 str.
12. Ahmetov Z. Ädebiettanuterminersözdıgı. – Almaty: Ana tılı, 1998. – 383 b.
13. Zueeva R. PervyebasniKrylova. <https://biograf24.com/>.
14. Älimqūlov T. Jūmbaqjan. – Almaty: QMKÄB, 1974. – 365 b.
15. Satybaldiev Ä. Sözqazynasynyñkenşısı. – Astana: Audarma, 2008 – 326 b.
16. Daurenbekova L. N., Imanberdiyeva S. K., Translation and interpretation of Abay's political – social lyrics into Turkic languages. Университет Зулия /Венесуэла [option//produccioncientificaluz.org/index.php/opcion/issue/vie w/2728](http://produccioncientificaluz.org/index.php/opcion/issue/vie w/2728)

Авторлар жайлы мәлімет:

Дәуренбекова Лаура Ноғайбекқызы – филология ғылымдарының кандидаты, Еуразия гуманитарлық институтының доценті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Дауренбекова Лаура Нугайбековна – кандидат филологических наук, доцент Евразийского гуманитарного института, Нур-Султан, Казахстан.

Daurenbekova Laura Nugaybekovna – candidate of Philological Sciences, associate Professor of the Eurasian Humanities Institute, Nur-Sultan, Kazakhstan.

Батан Сұңқарбек – педагогика ғылымдарының магистрі, Еуразия гуманитарлық институтының аға оқытушысы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Батан Сункарбек – магистр педагогических наук, старший преподаватель Евразийского гуманитарного института, Нур-Султан, Казахстан

Batan Sunkarbek – Master of Pedagogical Sciences, Senior lecturer at the Eurasian Humanities Institute, Nur-Sultan, Kazakhstan.

Техникалық редакторлар: **М. Аманғазықызы, А.Т. Жұмсақбаев**
Компьютерде беттеген: **А.С. Сыздыкова**

Еуразия гуманитарлық институтының ХАБАРШЫСЫ.
2022. – 2. – Нұр-Сұлтан: ЕАГИ. 109 б.

Жарияланған материалдар автордың көзқарасын білдіреді, олар журналдың редакциялық алқасының пікірімен сәйкес келмеуі мүмкін. Жарияланымдардағы деректер мен мәліметтердің дұрыстығына автор жауап береді.